

מהר"ל על התורה

עש"ק פ' שמות, תשפ"ד

1. משה (צורה) – נבדל מן המים (חומר)

פ' שמות (ב:י) – ויגדל הקלד ותבאָהוּ לָבֶת פְּרָעָה וַיְהִי לָהּ לִבָּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר כִּי מִן הַמַּיִם מְשִׁיתָהוּ:

גבורות ה' פרק יח

אלא שיש לדקדק במה שאמרה כי מן המים משיתהו, והוי לה לומר כי מן היאור משיתהו להורות מאיזה מים הוציאה אותו. ואומר אני כי שם משה הוא הוראה על עיקר ענין משה ומעלתו, אשר הוא מסולק ומוסר מן המים. וזה כי המים אין להם צורה עומדת קיימת כמו שהתבאר למעלה אצל כל הבן הילוד היאורה תשליכהו ע"ש, כי שם הארכנו בזה. וכאשר תדע זה תדע לך כי מעלת משה רבינו ע"ה מעלת הצורה לפי שהיה נבדל במעלתו מן החומר כי השכלים הנבדלים הם צורה בלבד, ומי שהוא קרוב אל מעלת השכלים הוא קרוב אל הצורה... והמים הם הפך, כי המים אין להם צורה גמורה ולכך נקראים תמיד בלשון רבים, ולא תמצא לשון יחיד במים לפי שכל אחדות מכח הצורה המאחד את הדבר... והיה משה הפך להם שהוא צורה נבדלת, והיה מיוחד שלא נמצא נביא כמוהו כדכתיב (דברים ל"ד) ולא קם נביא עוד בישראל כמשה, וזה הפך המים שאין במים יחוד צורה ומפני זה נקרא משה שהיה משוי ממים כלומר שמה מסולק מן המים כי בעבור שיש למשה צורה נבדלת היה משוי ונבדל מן המים... לכך האצטגנינים אמרו שעתיד מושיען של ישראל ללקות על ידי מים... וראו גם כן שאין דבר מתנגד לו רק המים שהם הסבה שיהיה נלקה על ידם כמו שהתבאר שם. לכך לא היה בא המיתה למשה שהוא צורה נבדלת רק על ידי מי מריבה, וכאשר רצה הקדוש ברוך הוא למחות כל צורה הביא עליהם מבול מים למחות הצורה, שכן משמע לשון וימחו שבא עליהם מחוי הצורה כמו שהתבאר אצל הבה נתחכמה. ומזה תבין דברי חכמים שאמרו במדרש (ב"ר פ' כ"ו) בשגם הוא בשר בשג"ם בגמטריא משה, והוי ימיו מאה ועשרים בשביל זכות משה רבינו ע"ה נתן הקדוש ברוך הוא אריכות זמן להם מאה ועשרים, שהרי משה רבינו ע"ה היה חייו מאה ועשרים. וטעם המדרש כמו שאמרנו כי מפני שהיה משה רבינו ע"ה הצורה הנבדלת כמו שהתבאר, נתן הקדוש ברוך הוא אריכות לצורת העולם שהיו בדור המבול שלא יהיו נמחים במים הבאים לאבד הצורה...

... מן המים משיתהו שנשמט והוסר מן המים עד שלא היו יכולים לו המים להיות גוברים על הצורה. וזהו טעות האצטגנינים של פרעה שהיו סוברים שיהיה מושיען נלקה על ידי מים בלא חטא, וזהו טעותם, כי בלא חטא אין המים גוברים עליו ושולטים עליו כלל רק על ידי חטא היה. הנה שם משה רבינו ע"ה שנקרא בשם משה כי מן המים משיתהו, בזה בעצמו הוראה על עיקר מעלתו שהיה צורה קדושה נבדלת, שהשכינה היתה מדברת עמו פה אל פה, והיה נבדל מן האשה ולא כהתה עינו ולא נס ליחה שלו, כי מאחר שהוסר מן המים המורים על ענין החמרי, היה משה רבינו ע"ה מעלתו פשוט מן החומר ונשאר במעלת הצורה בלבד...

ספר תפארת ישראל פרק יב

ולכך אמר 'יבא טוב'. לשון 'טוב' מורה על הדבר שהוא נבדל מן החמרי... ולכך אמר כי לא היה מוכן לקבל התורה השכלית - שאין לה בחינה חמרית כלל - רק מי שיש לו מדרגה זאת גם כן, שהוא נבדל בלתי חמרי... כי מדרגת משה נבדל לגמרי מן החמרי. ודבר זה ידוע מאד, שזהו מעלת משה, ולכך היה מתנבא באספקלריא המאירה. וכבר הארכנו בזה בחבור גבורות ה' (פ"ח)...

חידושי אגדות למהר"ל נדה דף לא עמוד א

לאגוז מונח במים וכו'. גם דבר זה הוא מעיד על היצירה העליונה שיש לאדם שהוא על פני המים... שהרי אין המים דבר מקוים והם נגרים ונשפכים כדכתיב (דברים ט"ו) על הארץ תשפכנו כמים, ואין לך דבר נשפך ונמס יותר מן המים... אבל הצורה הוא דבר מקוים, כמו שידוע מענין הצורה... ומפני כי האדם הוא יותר נבדל מכל הנבראים מן החמרי, ולפיכך בעת שנברא הוא צף על המים כמו אגוז צף על המים, וזה מורה על מעלתו הנבדלת שיש לאדם. וקודם שיצא אל אויר העולם נושא שלו הם המים החמרים, ומהם יוצא האדם ונבדל מהם, כמו שהיה משה צף על פני המים ויצא משם להיות נבדל מהם¹...

¹ ועי' דרך חיים (ג:ז), ו"ל, כל הפורש מדבר אחד, הוא מתנגד והפך אל אותו דבר שהוא פורש ממנו כו', ע"ש.

מהר"ל על התורה

עש"ק פ' שמות, תשפ"ד

פחד יצחק – סוכות, מאמר י"ב

והנה בנס של קריעת ים סוף למדונו רבותינו שמושה נתבע על תפילתו בצרת הים... "מה תצעק אלי" שפירשו בו חכמים עלי הדבר תלוי ולא עליך. והיינו משום שקריעת ים סוף היה תנאי במעשה בראשית... וענינים השייכים לתחלת היצירה אינם נכנסים לתחום פעולתה של התפלה... שנס של קריעת ים סוף לא היה אפשר לו שיבא לצרך שופ עני שבעולם מלבד קיומה של ישראל, שגם קיום זה הוא תנאי במעשה בראשית... ועל כן סמוגים הם בדברי חכמים שתי הניסות, ניסתו של הים לאחור וניסתו של יוסף החוצה... הים ראה וינס, ראה ארונו של יוסף שנאמר בו וינס החוצה.

חידושי אגדות למהר"ל סוטה דף לו עמוד ב

משם זכה להיות רועה ישראל. כי עתה היה יוסף נבדל מן הגוף, כאשר היה כובש את יצרו של זנות, ולפיכך משם זכה להיות רועה ומנהיג, לפי שהנבדל מנהיג את החמרי ג"כ ומושל עליו...

2. הקשר בין גילוי סוד ושיעבוד: מהות ישראל – פנימיות (צורה) ולא חיצוניות (חומר)

פ' שמות (ב:יד) – וַיֹּאמֶר מִי שָׁמַךְ לְאִישׁ שֶׁר וְשִׁפְט עָלֵינוּ הִלְהַרְגֵנִי אֶתְּהָ אִמֶּר פְּאֶשֶׁר הִרְגַּתְּ אֶת הַמִּצְרִי וַיִּירָא מִשָּׁה וַיֹּאמֶר אֲכֵן נֹדַע הַדָּבָר :

ויירא משה – ...ומדרשו דאג לו על שראה צישראל רשעים דלטורין, אמר מעתה שמה אינם ראויין להגאל: אכן נודע הדבר – ...ומדרשו נודע לי הדבר שהייתי תמה עליו, מה חטאו ישראל מכל שנעים אומות להיות נרדים בעבודת פרוך, אבל רואה אני שהם ראויים לכך:

גור אריה (אות כ"ג)

ומדרשו דאג לו על שראה שיש בהן דלטורין. המדרש הזה (שמו"ר א, ל) יש בו טעם נפלא, כי מי שיש בו מדה זאת אינו ראוי לגאולה, לפי שהגאולה היא נמשכת ממדריגה פנימית עליונה שהיא אינה בגלוי, ומי שמגלה דברים – הפך זה, שדבק במדריגה תחתונה, והיא נקראת מדריגה גלויה וחיצונית. לכך כאשר ראה דלטורין בישראל אמר שראויים לשעבוד... ותדע ותשכיל כי באומות יש להם מדריגה גלויה וחיצונית, ולישראל מדריגה פנימית עליונה... והטעם הוא שמדריגתו של גוי מדריגה חיצונית ואינה פנימית נעלמת, לכך תמיד מדבר ואין לו רוח פנימי... וכאשר ראה בישראל שהם נמשכים אחר גלוי הדברים – אמר עתה ידעתי מפני מה הם משועבדים יותר מכל האומות, מפני שהם דבקים בגלוי שזה הוא מדריגה שפלה גלויה פחותה, לכך הם משועבדים. ואל יקשה לך שכל שכן שראוי שיהיו האומות בשעבוד, שהם דבקים במדריגה הפחותה הגלויה, שאין זה קשיא, דמפני שמדריגתם מדריגה גלויה בעצמה אין זה כמו הדלטור שהוא מגלה הדבר הפנימי, לכך האומות שהם מרבים דברים ומדריגתם מדריגה גלויה, ואין זה נחשב גלוי כמו הדלטור שהיה מגלה הסוד. וחטא הזה, שהוא דלטוריא, יותר יש בישראל בעונותינו מכל האומות... כי ישראל הם בעצמם דביקים במדריגה העליונה... וכאשר הוא נוטה אל הפחיתות אז הוא מגלה סוד... כתבתי זה להגיד לעמי פשעם ולבית יעקב חטאתם (עפ"י ישעיה נח, א), אולי ינצלו מן החטא הגדול...

גבורות ה' פרק יט

... וכאשר ראה שיש בהם דלטורין מגלים סוד נודע לו דבר זה שראויים ישראל לשעבוד. וכבר אמרנו למעלה בפרקים הנזכרים² שאין מקבל התפעלות ושעבוד רק הגשם שהוא מקבל התפעלות ואין שייך התפעלות בצורה כלל, וכבר התבאר בפרק שלפני זה שגלוי הסוד ענין גשמי, ולפיכך ראוי ישראל לקבל השעבוד כאשר יש בהם גלוי סוד השייך לגשמי. וכבר אמרנו לך פעמים הרבה כי ישראל נבדלים מענין החמרי, וראוי להם המעלה הפנימית אשר אין שם גלוי והרגש אשר שייך לגשם, וכאשר הם יוצאים מן מעלה הפנימית ומגלים דברים נסתרים בזה הם יוצאים ממקום מעלתם להיות בהם ענין הגשם, והגשם יש לו השתעבדות בודאי. ודבר זה ברור כי כל דבר שהוא בהסתר מפני שהוא נסתר יש לו מעלה עליונה, אבל דבר שבגלוי הוא שפל ופחות...

² עי' גבורות ה' פרק ט': והשכל הנבדל... אינו מתפעל... וזהו שאמרו... (אבות פ"ו) אל תקרא חרות על הלוחות אלא חירות... הרי אין שיעבוד לת"ח.
jsteinmetz@yukollellA.com